

УДК 332.025:330.15

*Дідковська Л.І.,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»*

ВОДНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Враховуючи низьку водозабезпеченість власними водними ресурсами України, рівень якої є одним з найменших серед європейських країн, та руйнівний вплив війни, питання впровадження ефективного управління, збереження та раціонального використання водних ресурсів набувають неабиякої актуальності.

Військові дії призвели до суттєвого погіршення якості води, руйнування меліоративних систем і каналів та скорочення фактичних площ поливу. За оцінкою Міндовкілля шкода водним ресурсам оцінюється у 83,5 млрд грн, 50 % яких – внаслідок забруднення водних об'єктів, до яких потрапили близько 13 тис. т забруднюючих речовин. Згідно з даними Тихоокеанського інституту [1] серед водних конфліктів у світі, що сталися у 2022 р., в Україні зафіксовано 43 випадки. Тобто повномасштабне вторгнення РФ до нашої країни спровокувало ситуацію, коли кожний п'ятий водний інцидент світу відбувався на території України. Руйнування греблі та спустошення Каховського водосховища, яке містило 40% води Дніпровського каскаду, спричинили затоплення близько 80 населених пунктів та унеможливлення водопостачання зрошувальних систем у Херсонській, Запорізькій та Дніпропетровській областях, де у 2021 р. підприємства на зрошенні вирощували 2,6 млн т сільськогосподарських культур. Тож одним з наслідків військових дій та Каховської катастрофи є суттєве скорочення площ поливу. Зокрема станом на серпень 2023 р. обліковувалося 105-106 тис. га зрошуваних земель, тобто поливався лише кожен п'ятий гектар довоєнного періоду. Крім того, обміління Каховського водосховища унеможливило видобуток електроенергії, забезпечення питною водою та роботу річкового транспорту в південних регіонах України. Згідно зі звітом українського уряду та ООН [2] збитки від знищення Каховської ГЕС оцінено в 11 млрд дол., а пряму шкоду інфраструктурі та активам – 2,3 млрд дол.

Попри повномасштабне вторгнення росії Україна продовжує рухатися євроінтеграційним шляхом до сталого управління водними ресурсами, хоча саме російська агресія є гальмуючим чинником у досягненні Україною індикаторів ЦСР 6 до 2030 р. У рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша країна зобов'язалась впровадити шість водних Директив ЄС, якими регулюються питання якості питної води, очистки міських стічних вод, захисту вод від нітратного забруднення тощо.

Слід зазначити, що Франція має одну з найбільш ефективних систем водного менеджменту серед європейських країн, досвід якої може прислужитися у вітчизняній практиці. Водна політика Франції базується на принципах децентралізації (басейновий принцип управління); «користувач/забруднювач-платник»; забезпечення рівних прав на воду; проведення постійного моніторингу та водоохоронних заходів тощо [3].

В Україні триває реформування водної політики. Зокрема досягнуто прогресу в імплементації Водної Рамкової Директиви 2000/60/ЄС (розроблено перші проекти Планів управління для 9-ти басейнів річок та доповнено їх програмами заходів з повоєнного відновлення водного сектора; визначено бюджет реалізації заходів з будівництва, реконструкції, модернізації очисних споруд та каналізаційних мереж, що становить 336 млрд грн. [4]). Наразі триває громадське обговорення зазначених проєктів. Також удосконалюється система моніторингу вод з урахуванням європейських стандартів. Проте, доопрацювань потребує імплементація положень Нітратної Директиви 91/676/ЄЕС, яка спрямована на поліпшення якісних показників води, оскільки тут порушено строки виконання та виявлено певні невідповідності щодо визначення зон, чутливих до накопичення нітратів.

Попри руйнівний вплив війни Україна продовжує транскордонне співробітництво у водоохоронній сфері. Зокрема, в рамках договору про співпрацю між Молдовою та Україною створено комісію зі сталого використання та охорони р. Дністер та узгоджено стратегічну програму дій. Водночас у жовтні 2023 р. підписано Декларацію між Україною, Молдовою та Румунією про співробітництво та управління транскордонним басейном р. Прут [5] з метою досягнення «доброго» екологічного стану вод зазначеної річки.

Отже, для забезпечення ефективного управління водними ресурсами в Україні слід реалізувати низку заходів, серед яких основними є: впровадження планів управління річковими басейнами; вдосконалення системи очищення стічних вод шляхом впровадження в Україні вимог Директиви ЄС про стічні води; імплементація та виконання положень Нітратної Директиви ЄС, що сприятиме усуненню забруднення води агрохімікатами; збільшення кількості точок перевірки якості води та забезпечення публічно доступного моніторингу вод (у воєнний період особливої затребуваності набуває постійний збір даних, оцінювання ситуації, аналіз та пошук шляхів, спрямованих на відновлення вод); зниження водоемності ВВП, яка протягом 2015-2022 р. скоротилася у понад п'ятеро – до 4,31 м³ води на 1000 грн ВВП, та підвищення ефективності водокористування. Також належну увагу слід приділити впровадженню заходів з повторного заболочення торфовищ і збереження боліт.

Список використаних джерел:

1. *Water Conflict Chronology.* URL: <https://worldwater.org/conflict/list/>
2. *Post-disaster needs assessment. 2023 Kakhovka Dam Disaster, Ukraine.* URL: <http://surl.li/mhnve>
3. *Хільчевський В.К. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона.* URL: <http://surl.li/sohnm>
4. *Україна завершила роботу над 9 проєктами Планів управління річковими басейнами: розпочалося громадське обговорення.* URL: <http://surl.li/sxukf>
5. *Вода не може бути зброєю. Вона має бути інструментом миру.* <http://surl.li/sxukl>